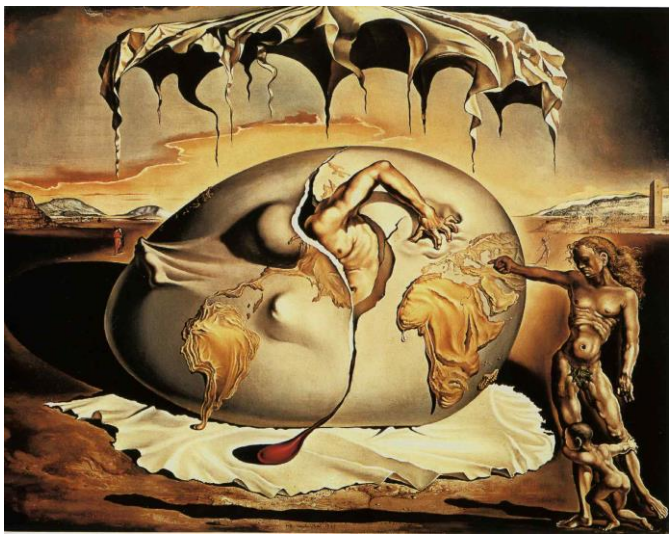
Sevinç Beyza Toktay[1]

Otizme ve Öznelliğe Psikanalitik Bir Bakış Açısı[2]

Gerçek'e ve onun kurumları, kişileri aşan statüsüne..

[1] Klinik Psikolog.

Bu yazı, 2016-2017 Nice Sophia Antipolis Üniversite Klinik Psikoloji ve Psikopatoloji Master1 programının bitirme çalışması olan *"Un voyage au pays de l'autiste", "Otistiğin şehrine bir yolculuk"* adlı çalışmamdan hareketle hazırlanmıştır.

[2] Bu yazı, Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan Psikanaliz Defterleri 1: "Çocuk ve Ergen Çalışmaları" kitabında yayınlanmıştır (Yapı Kredi Yayınları, sayı1/Kasım 2018, s.165-180). Yazının bu versiyonunda Lacancı Psikanalizin *"zevk (jouissance), temsil"* gibi yapısal temel kavramları, yazının YKY basımında derginin dil politikası nedeniyle "juisans ve tasarım" olarak yazıya geçmiş; "zevk (jouissance)" kavramına ilişkin teorik ve etik anlamda katılmadığım, "doyum-haz" kavramına işaret eden bir dipnot eklenmiştir. Bu noktada Türkiye'de söylemsel farklılıklardan itibaren psikanalizin kavramlarına, bilginin tekrar ve tekrar keşfi ve üretimine dair bir söz söyleme arzusundan, praxisinden hareketle, bilgi ve etiğini kavramamda her seferinde önemli bir metafor değeri taşıyan mimari bir örnek olan Kasımiye Medresesi'ne referansta bulunmak isterim. Yükseklisans öğrenciliğim sırasınca bilginin etiğine (ve birçok şeye) dair harika bir mimari örnek ve hikâyesiyle karşılaşmıştım. Derslerin olduğu sınıfların kapısı 1 metre uzunluğundaydı ve bu ölçü oldukça sembolikti. Zira öğrenci, dersliğe girerken mimarinin etkisiyle bilgiyi aktarmakta olan hocasını saygıyla selamlamalıydı; ama bunun da ötesinde bir pasaj bölge olarak kapıdan başını eğerek geçerken selamladığı bittabi bilginin ta kendisiydi. Son sözü söyleyecek olan, kişilerden bağımsız olarak bilginin özneye çarpan, kaçan ve yakalanan kaçınılmaz Gerçek'i ve hakikatiydi. Tam da bu nedenle, bilginin kendisi öğretmen ve öğretmenlere, kurumlara referansta bulunmak ve bir selamlamayı hanesine buyur etmesiyle birlikte onlardan da bağımsız bir yere işaret etmektedir. Artık kapıdan bir kez daha girmişsinizdir, karşınızda bir kürsü vardır; içeri girebilmek için başınızı eğmeniz, eksikli oluşunuza da nezaketle bir eyvallah demeniz gerekir. Sizi aşan o "şeyi" hanenize buyur ederek. Yapısal bir kaybı hesaba katarak ve yazarak. Tam da bu anlamda Gerçek, Dostoyevski'nin dediği yere denk düşer, *"Gerçek, her şeyin babasıdır ve üstündedir*". Son sözü her halükarda Gerçek söyler.

Yazının basımının *ard*ından geçen *mantıki zaman* ile yukarıda bahsettiğim bilginin etiği ve dersliğe girme diyalektiğinden de hareketle, "temsil ve zevk (jouissance)"gibi Lacancı psikanalizin temel kavramlarının "tasarım, juisans, doyum" kavramları ile yazıya geçirmenin kendi pozisyonumdan itibaren doğru ve etik olmadığı "Gerçek"i ile karşılaştım. Bu Gerçek, kaçınılmaz olarak "tekrardan ama bu sefer *başka* olan" yazma praxisini çok öznel bir yerden duyurdu ve zaruri kıldı. Zira tüm bu öncüllerden itibaren, Lacan'ın işaret ettiği "temsil" kavramı, simgesel bir mirası; ataları haznesinde barındırır. Hemfikir olmadığım bu kavramsal ve de aynı kavramsal farklılığa işaret eden gramer farklılığı yazının şimdiki versiyonunda tarafımdan düzenlenmiş; kavramsal ve gramatikal anlamda özgün haline evrilmiştir. Yazı, okumakta olduğunuz son haline çeşitli eklemeler ve pek tabii kaçınılmaz "çıkarmalar" ile tarafımdan son formunu almıştır. Alain Didier-Weill'in çok temel sorusu olan *"sana verilen söz ile ne yaptın?"*a bir çok kez atıfta bulunarak..

"İletişim kurma üsluplarımız birbirinden farklıdır.
Normal olarak varsaydığınız beklentiler üzerinde durun;
hayal kırıklığı, aldatmaca, hınç belki de öfke ve nefretle
karşılaşacaksınızdır. Saygılı bir biçimde, önyargısız, yeni bir şeyler
öğrenmeye açık olarak yaklaşın, ve böylelikle hiç hayal edemediğiniz
bir dünyayla karşılaşacaksınız."[3]

Öznenin yapısal kurulumu dönemin postmodern liberal mevcut söyleminden, dispozitiften[4], teknolojik gelişmelerden, günümüz ekonomisinden, siyasetten bağımsız değildir. Zira özne yapısı ne olursa olsun toplumsal bağın öznesi, dil *habitus*'unun bir parçasıdır. Psikanaliz, öznenin eylemini, sözünü duyuşu ve duymadığını duyuruşu, tekrar keşfedişi, bu keşfinden itibaren yeni bir atılım ile pozisyonunu üstlenişi ve sorumluluğunu alışı ile etik bir meselenin gerekliliğinin altını çizer. Yani psikanalizin bilinçdışı öznesi, Öteki ile ilişkisini etik bir konumlanış olan "*anlaşılmaz/kavranamaz seçiminden (Insondable décision de l'être)*[5] ve toplumsal bağın, gösteren zincirinin dolayımından itibaren kurar. Özne *kaçınılmaz* olarak bir pozisyon alma sorumluluğundadır.

Ruh sağlığı alanında bildiğimiz gibi DSM tanı ölçütü dünyanın pek çok noktasında kabul gören ve "hasta"lığın teşhisinde kullanılan Amerika çıkışlı bir el kılavuzudur. DSM'in *bireyle* çalışırken göz önünde bulundurduğu kültürel ve öznel özgünlük değildir. Bu mantıkta özne ne psikanalizin bilinçdışı öznesi ne de Kartezyen mantığın bilinçli, düşünen öznesidir. Dahası DSM'in bir öznesi yoktur: *birey***,** kategorize edilebilir, biricikliği olmayan teşhise indirgenebilir bir kimyasal somadan ibarettir. O halde psikanalizin bilinçdışı öznesinden yola çıkarak, *"Ötekinin söylemi tarafından kurulan öznenin ıstırabının DSM mantığına göre statüsü nedir?"* sorusunu sorabiliriz. Zira DSM'in alanından baktığımızda ıstırabın varlığı teşhise indirgenebilirdir ve indirgenen teşhisten itibaren semptomun ortadan kaldırılmasına yönelik tıbbi bir "temizlik" süreci başlar. Teşhise bağlı olarak doz değişikliği gösteren ilaçlar eşliğinde semptomun teknik, tıbbi bir yerden ele alınması sürecine tanığızdır artık. Diğer bir ifadeyle DSM ve davranışçı uygulamalarla psişik olan biyolojik olana, nörolojik olana indirgenir. Böylelikle postmodern söylemin ruh sağlığı alanındaki karakteristik özelliği

[3] J. Sinclair, *« Don't mourn for us », Autism Network International Newsletter, Our Voice,* vol. 1, n° 3, 1993.
[4] Foucault'nun önemli kavramlarından biri olan dispozitifi olduğu haliyle bırakmayı tercih ettim. Ayrıntı için okur, Monokl'dan Ekin Dedeoğlu çevirisiyle çıkan Agamben'in "*Dispozitif Nedir? Dost"* kitabına bakabilir.
[5] Lacan, J., *Propos sur la causalité psychique*, Ecrits, Paris, Seuil, 1966, sf. 177.

tekrardan karşımıza çıkar: varoluşun tıbbi ve bilimsel tekniklere genellenişi, dolayısıyla indirgenişi.

Psikanaliz praxisi otizm alanında dünyanın bir çok ülkesinde (en büyük örnek olarak biri Amerika) yasaklanmış, yasaklanmaya çalışılmış, sansürlenmiş bir alandır. Bu aynı zamanda yazının girizgahını yaptığım öncüllerden itibaren siyasi bir meseledir. Zira psikanaliz praxisi, DSM'in kategorize eden ve öznelliğe yer vermeyen diline etiyolojik anlamda yeni bir söz söyleme etiğini ve bittabi bir direnişi çerisinde barındırır. Bilimin bir "engel" sınıfı olarak ele aldığı otizmli *bireyin* davranışçı metotlarla stereotipisinin (yineleyen davranışlarının), ekolalilerinin, sıkı sıkıya tutunduğu otistik nesnesinin düzeltilmesi, değiştirilmesi ve ödül-ceza yöntemleriyle yasaklanması hedeflenir. Peki otizmli öznelerin hikâyeleri onlarla yapılan çalışmalarda nerede yer alıyor? Psikanalizin özneye ve öznel oluşumlara yaklaşımı özneyi yapısı ne olursa olsun biricikliğiyle, içine doğduğu öznel hikâyesiyle ele almaktır. Birlikte çalışırken dinlediği, duyduğu yalnızca düşler, düşlemler, lapsuslar değil; aynı zamanda geçiş nesneleri (Winnicott), otistik nesneler (Tustin), tekrarlayan hareketler ve ekolalilerin ardındaki hikâyelerdir. Zira otizmli özne, semptomunda yalnız, kapalı değildir; her bir klinisyenin etik referansından ve stilinden itibaren alanın çerçevesi otizmli özneyi semptomunu dolayıma sokup, yaşayabileceği ve dönüştüreceği; dilin alanına "gireceği" bir açılıma, köprüye davet etmektedir. Otizm yapısı bizleri, her bir öznellikten itibaren "incelikli" birbirinden farklı yaratım süreçlerine davet eder.

Klinik karşılaşmalardan ve güncel liberal laf ebeliklerinden itibaren tekrar vurgulanmalıdır ki otizm alanında -vahşi çocuklar mitinin- yapıbozuma uğratılması gerekmektedir. Bu vahşi çocuk miti, doğada büyüyen ve doğanın fertleri tarafından büyütülen, insanlarla bir bağı bulunmayan, dilin içerisine yerleşmemiş, *Homo Ferus* (ferus burada "vahşi insan") olarak resmedilir; bir diğer tezahürüyle bir sirk hayvanıdır. Utanarak ortaya çıkar ve ötekiler tarafından anlaşılmaz, böylelikle bu hali bilim insanlarının dikkatini çeker. -Vahşi- olarak adlandırılan bu özneler, yetişkinler, genellikle literatürün, sinemanın ve edebiyatın paravanından baktığımızda zeka geriliği, idiyoti, debillik -akıl hastalığı-, otizm bulunduran ve kelimenin *gerçek* anlamıyla "vahşi olanlar" olarak dahil olurlar. Foucaultcu anlamda "dispozitif" ve "institution" (kurum/kurumsallaşma) kavramları eşliğinde bu durumu incelediğimizde, istenmeyenin ve farklı olanın toplumun dışına atıldığını ve sağaltım çalışmalarının bir çarkın içerisinde sıkıştığını gözlemlememiz pek zor değil; etrafınızda bulunan birçok rehabilitasyon merkezine ve uygulamalarına bakmanız yeterli. Görülen odur

ki vahşi çocuk ya da otizmli özne, kolektif bilinçte önemli bir yer kaplıyor. Zira otizm, zekâ geriliği, idiyoti gibi teşhislerde olduğu gibi toplumsal anlamda yapıbozuma uğratılması gereken bir diğer sözcük olan "engel" durumu da herkesi dil öncesi mitik bir yere, vahşi çocuk mitine referansla "medenileşmemiş" olana; yani arkaik bir yere gönderiyor.

Lacan ve Çağdaşlarında Öznenin Doğumu ve Otizm

Özne, fiziksel doğumun öncesinde bir dilin, bir arzu diyalektiğinin içerisine çok öncesinden peyda olmuştur. 9 ay boyunca annesinin karnında yüzmekte olan varoluş; üçüncü aydan itibaren gelişen fetüsle annenin yaşadıklarını, sevinçlerini, korkularını, kaygılarını ve kalp ritminin geçirgenliğiyle tanışır. Özellikle de annesinin kendisine seslenen sesiyle… Annenin karnındaki bebeğe *kendince* seslenişi, çocuk için bir nevi ötekinin arzusunun kendisini duyurması niteliğindedir; çocuk anne karnındaki birliktelikte annenin sesiyle yıkanır ve tüm bu temsiller ilk annesel[6] gösterenleri oluşturur. Bir Öteki'nin sözünden itibaren çocuk varolacak, özne olarak statüsünü bulacak ve gösteren zincirine dâhil olacaktır. Doğumla birlikte, aile çocuğa bir isim verir ve çocuğu bir soyisime kaydeder, böylelikle sembolik bir yerin mirası çocuğa aktarılabilir hale gelir.

Otto Rank, doğumla birlikte çocuğun bu idilik birlikten kopuşunu travmatik olarak yorumlar ve Freud'un da birincil narsisizmde belirttiği gibi bebek annesini kendinden ayrı olarak değil, kendiymiş gibi sever. Süt emme sırasında, annenin bedeninin sıcaklığında karşılaşan bakışlar, özellikle dil banyosunda (bain du langage) çocuğu sarmalayan, kavrayan annenin çocuğa akıttığı ninnilerle taşınan temsiller çocuğu sarıp sarmalar. Daha Winnicottien bir tabirle, *handling* ve *holding* süreçleriyle çocuk bedenine bir eve yerleşir gibi yerleşir. Bütün bu süreçlerde, anne çocuğuna arzusunu, kendi ruhsallığını bakışın, sesin, sarılışın ve tutuşun aracılığıyla ödünç verir.

Jacques Lacan'ın da değindiği gibi, bütün bu kurucu lineer olmayan zamanlar içerisinde annenin çocuğuna kendine has bir şekilde seslendiği bir yer vardır ve bunu *mamanais* olarak kavramsallaştırır; bu yalnızca bebek ile çocuğa bakım veren kişi arasında örülen ve bir ötekinin anlamadığı özel bir dildir. Bütün bu konuşmalarda, mırmırlamalardaki, agucuklamalarındaki temsiller, çocuğa Öteki'den aktarılan bir mirastır. Peki, özne bu mirası

[6] Annenin *kadın* cinsiyetinden *(gender)* çok, çocuğun bakımıyla ilgilenen, cinsiyet ötesi bir yerden annelik işlevini yerine getiren bir Öteki'ni kastediyorum.

ruhsallığına almak isteyecek midir? Özne, Öteki karşısında nasıl bir pozisyon alacaktır? Öznenin ruhsal doğumu nasıl gerçekleşecektir? Fort-Da'yı düşündüğümüzde çocuk annenin mevcudiyetini ve nâmevcudiyeni (présence-absence) nesne (makara) üzerinde kurduğu hakimiyetle temsil eder; bu yer değiştirme, nesnenin hareketlerini temsil eden sözcüklerle (Fort ve Da) dil düzeyine taşınır. Öznelliğin oluşumunun sembolik bir düzleme taşınabilmesinin koşulu çocuğun *"annenin fallusu olmak ya da olmamak"* diyalektiğine girebilmesi ve bu aracı ve kurucu süreçte Öteki'den gelen temsilleri "emmesiyle" ilişkilidir. Peki bu öncüllerden itibaren düşündüğümüzde otizmli özne öznel oluşumların neresinde konumlanmaktadır?

Otizm: Ötekinin çağrısını reddetmek

> *"Tek bir parmak işaretiyle otizmli olmaya son verebilseydim, yapmazdım. Çünkü artık kendim olmazdım. Otizmim, olduğum şeyin bütünleyici bir parçası." Temple Grandin*[7]

Öznenin ruhsal doğumunun nasıl gerçekleştiğinden ve Öteki'nin dünyasına nasıl giriş yaptığından özetle, Ötekinin söyleminde özneyi temsil eden G1[8] temel gösterenine girişin, kaydoluşun nasıl gerçekleştiğini farklı kavramlarla -*holding, handling, mamanais, dil banyosu gibi*- genel hatlarıyla hatırladık. Peki otizm kliniğinde ne ile karşılaşıyoruz?

Otizmli öznelerle ilgili DSM'nin uzantısı olan kimi bilişsel davranışçı tekniklere ve çalışmalara baktığımızda karşılaştığımız imge, dış dünya ile bir bağlantısı olmayan, trajik bir şekilde organik bedeninin içerisinde hapis kalmış, bilimin nesnesi olmuş, içerisi ve dışarısı ayrımı oluşmamış ve dışarıdaki olayları anlayıp anlamlandıramayan, herhangi bir duygu gösteremeyen ve kendi hikâyesinin dışında yer alan, özetle çalışma imkanının olmadığı "çaresiz" bir varoluş gibidir. Kişi sadece özel eğitimlere teslim edilmiş ya da bilimin nesnesi haline dönüşmüştür. Henry Rey Flaud'un değimiyle, bu "engel" durumu biyolojik bir doğaya dönüşmüş ve yeniden eğitim teknolojilerine indirgenerek bilişselci, davranışçı ve bilimsel bir alanın içerisinde sıkışmıştır. DSM IV'e göre, *ayırt edici* tanısı otizm olan *kişiyi* sözlü ve sözlü

---

[7] Grandin T., *Penser en images*, O. Jacob, Paris, 1997. sf. 17.

[8] Lacan'ın Fransızca orijinal metinlerde Signifiant 1 (S1) olarak geçen kavram, Türkçede Gösteren 1 (G1) temel gösterenine karşılık gelmekle birlikte arkaik temsillere ve kökensel bastırmayla ilintilidir.

olmayan dilde iletişimde zorlanma, sosyal içe kapanıklık, imajinatif aktivitelerde yoksunluk ve limit olarak ayırt etmek mümkün.

Psikanalitik praxisin otizm kliniğine baktığımızda, otizmle ilgili söylem paradigmasının tamamen değiştiğini söyleyebiliriz. Otizm, Öteki'nin çağrısına karşı özgün bir yanıt verme durumudur. Bu noktanın her şeyden önce etik bir anlamı vardır: *Öznenin kendi pozisyonunu seçimindeki özgün ve özgür seçimi.* Yani ne örgenselliği, ne psiko-sosyal boyut, ne biyopsikolojik bir kaza özneyi tam olarak belirleyebilir. H. Rey Flaud ise *Le Dementi Pervers/Sapkın Yalanlama* adlı eserinde psikoz ve otizm durumunu birbirinden ayırır ve psikozda G1 mevcutken, otizmde bunun mevcut olmayışından bahseder. Otizmli özne Öteki'den gelen ilk temsilleri [G1] reddeder. Diğer bir ifadeyle, otizmli özne Lacan'ın geliştirdiği *"annenin fallusu olmak ya da olmamak"* imgesel diyalektiğine giriş yapmazken, psikotik özne imgesel diyalektiğe dahil olur, zira Baba-nın Adı hesaptan düşer. G1, arkaik temsillerdir ve kökensel bastırmayla ilintilidir. Flaud'ya göre, temel kayıp, öznede bir eksik olarak işlenmez, zira dil tarafından kaydedilmez. Çünkü otizmli öznenin tanışmadığı tam da bu arkaik temsiller dünyasıdır.

Psikanalitik literatürde ailelerin oldukça tepkisel yaklaşmasına neden olan Bettelheim'ın "The Empty Fortresse" (Boş Kale) eserine referansta bulunursak, otizm durumunun annelerin fazla ya da eksik hallerine indirgendiği bir sonuçla karşılaşırız*: "sonunda psikanaliz, reddedici annelerin spektrumunu tespit etmeye başladı*[9]*!"*. Ailelerin, özellikle de annelerin daha determinist ve suçlayıcı bir yere konumlandırılışından, bu noktadan hareketle de ailelerin, özellikle annelerin yaptığı ya da yapmadığı bir eksiklikten veya fazlalıktan kaynaklı bir yapılanıştan söz eder Bettelheim. Halbuki otizmi daha iyi açıklayabilmek için, ailenin gerçek (réel) çağrısına, öznenin verdiği gerçek (réel) cevabına geri dönüp bakmak gerekiyor. Zira, Lacan'ın da ifade ettiği gibi söz konusu olan *"öznenin akıl ermez/ anlaşılmaz varoluşsal seçimi"*[10] ve Öteki'nin *"talebi dışında"* olmasıdır. Çocuğun yanıtı ebeveynlerin çocuğu nasıl karşıladığıyla da ilgili olarak ancak Öteki'yle olan ilişkide yer alır. Çocuğun Öteki'ye yanıtı kendi yapısı için belirleyicidir, diğer bir ifadeyle, *çocuğun yanıtı örgenselliğine değil, Öteki'nedir*. Otizm, bir temsil hazinesi olan Öteki'ni red durumudur. Marie Jean Sauret *La fabrication de l'Autisme/ Otizmin Üretimi* adlı makalesinde iki koşulun öznenin doğumunda önemli olduğunun altı çizer: öznenin gösterenlere gerçek ile kurduğu ilişkiden itibaren verdiği öznel yanıtı ve ailelerin çağrısı. Öznenin söze, dilin alanına

[9] Bettelheim, B., *La forteresse vide*, Gallimard, Folio Essais., 1998, sf. 101
[10] Lacan, J., *Propos sur la causalité psychique*, Ecrits, Paris, Seuil, 1966, sf. 177.

girebilmesi için Öteki'nin söylemi yeterli değildir. Ebeveynin çağrısına çocuk tarafından bir red gelmesi noktası, bu redde öznel bir sorumluluk olup olmadığı sorusunu sordurur. Çocuğun primitif (ilksel) hikâyesinde, Freud'un da değindiği gibi ilksel bir kabul mevcuttur ve bunu *Bejahung* olarak kavramsallaştırır. Otizmli çocuk tarafından yadsınan bu dönemdir yani gösterenlerin annenin arzusunda algılanıp, cevap bulduğu Bejahung'dur. Freud için, Bejahung öznelliğin belirişinde temel bir dönemdir.

Psikanalitik yaklaşımda, söz konusu psikopatojen faktörler göz önünde bulundurularak özne "hasta" temsiline indirgenmez. Bu noktada psikanalitik bakış bizi otizmde aileleri suçlayan nedenselci bakıştan uzaklaştırdığı gibi, özneyi teşhisine indirgeyen kaderci bir bakış açısından da uzaklaştırır. Özneyi özgür, özgün ve bu özgü(n)rlükten itibaren sorumlu bir yerde konumlar. Eğer klinik alanda hâkim olan kategorize eden bir dilse, bu doğrudan kurulan aktarım ilişkisini etkileyecek, yaratıcılığa ve öznelliğe "tıkaç" olma riskini taşıyacaktır. Zira otizmli öznenin temel gösterenleri reddetmesi, otizmli özneyle kurulacak ilişkiyi engellemeyecektir. Her bir öznenin biricikliğinden itibaren öznenin kendi alanını kurabileceği, tekrar eden stereotipisinin başka bir yerden işleneceği ve hikâyesini bir Öteki aracılığıyla dokuyacağı bir alan sunmak önemlidir. Zira, otizmle çalışırken yaygın söylemin pazarlamacı ve performatif laf ebeliğinde denklik bulan "takıntı", ekolali ve stereotipiler, otizmli öznenin kaygının yoğunluğuna dair geliştirdiği temel savunma mekanizmalarıdır.

Yaptığım okumaların ve yazımın temel noktası otizmli *öznenin seçimi,* Lacan'ın ifadesiyle *öznenin akıl ermez/anlaşılmaz* seçimidir (insondable décision de l'être) ve aynı zamanda klinisyenin otizmli öznenin tekilliğini karşılayabilirliğini önceleyen arzusudur. Yani klinisyen, otizmli öznenin hikâyesini yazmasında, Lacancı anlamda zevki (jouissance) düzenlemesinde ve öznenin kendine has yaratımında temel bir işleve sahiptir. Otizmli öznenin yaratımı, nesneden kopamadığı ve ayrışamadığı bütün bir zevk (jouissance) tamlığını, zarı yırtarak onu duyan, işaret eden ve sürecine tanıklık eden, öznelliğe işaret eden Ötekine bir açılışla mümkün olur. Bahsettiğim tüm bu noktalardan itibaren klinik olarak otizmli özne ile önceliediği *aracı nesne* ya da kuramsal ifadeyle *otistik nesnesi* ile karşılaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle, klinisyenin karşı aktarımı çalışma alanında tezahür bulacak ve kendinden, kendi semptomundan, kendi temsillerinden ve öznel hikâyesinden itibaren otizmli özneyi yakalayabilecek; böylelikle öznelliği arzudan itibaren ilmek ilmek dokuyabileceklerdir.

Klinik çalışma boyunca, özne tarafından diğer nesneler arasından *seçilmiş nesnenin* (l'objet élu) otizmli özne için "konuşan" bir etkisi vardır. Fransız psikanalist Jean Claud Maleval, otizmli özne tarafından seçilen, keşfedilen nesnenin, eksikliğe dair bir ipucu olmadığını, öznede beliren panik ve kaygıyı işleyen ve öznede bir rahatlamaya neden olan etkisinden bahseder. Klinik çalışmalarda görünen odur ki seçilen aracı nesnenin, diğer nesneler arasında özne için « konuşan » bir anlamı vardır ve yine tam da bu nedendendir ki nesnenin otizmli özne için anlamının altını çizmek gerekir. Seçilen nesne, otizmli özne için kendini ifadesinde bir araçtır. Nesne aracılığı olmadan Öteki ile karşılaşmanın dayanılmaz olduğu otistik yapıda seçilen bu nesne, otistik özne için kendi keşfinden itibaren dünyayı daha "yaşanılası" kılmasına yardımcı olur. Bu yaşanılası hali otizmli Birger Sellin, "Hapis Ruh/ Une âme prisonniere" eserinde şu sözlerle dile getirir: *"Önemli nedenlerden dolayı, güvenliği nesnelerde buldum"*. Bu anlamda *otistik nesne*, otizmli öznenin kendine açtığı öznel bir ifade alanıdır. Amerika'da ve Fransa'da kendini duyuran Owen Suskind[11] klinik anlamda otizmi DSM ölçütlerinin ünüformistliğinden çıkararak, esnek bir yerden tartışıp, psikanalizin kavramlarıyla kuramsallaştırmamıza yeni açılımlar kazandıran otizmli bir öznedir. Çocukluğunda konuşmayan, göz kontağı kurmayı reddeden Owen, konulan teşhisinin ardından durmaksızın Disney animasyonlarını izler ve bir gün babasına *Aslan Kral* filmindeki Simba karakterinin babasına kurduğu bir cümleyle kendi babasına seslenir. Bu sesleniş aile için büyük bir önem taşır ve ilerleyen süreçlerde fark ederler ki Owen kendi dünyasından bir Öteki'ne kendi öznel keşfiyle Disney animasyonlarındaki replikler aracılığıyla seslenebilir ve buradan itibaren de kendi hayatını dünyadaki konumlanışından itibaren ona eşlik eden çalışmacılarla birlikte kurabilir. Kimse otizmini yazgısından silmeye çalışmaz, aksine onunla birlikte yaşayabilmesinin önünü açar; Owen'dan beri, Owen'dan itibaren. Owen Suskind örneği bize, onu Ötekiyle ilişkiye götüren G1'i kendi öznel keşfinden, buluşundan (Disney animasyonları onun için iletişimin önünü açan bir köprü olmuştur adeta) itibaren nasıl yarattığını, onu dış dünyaya açan işleyişinin Disney temsili üzerinden nasıl elverişli olduğunu gösteriyor. Kendi ürettiği öznel çözümünü değiştirmeye çalışmadan, kendi doğallığı içerisinde, ritminde kendi kapılarını açmasına eşlik edip, tanıklık ederek… Zira Eric Laurent'in de ifade ettiği gibi, *"otizmli öznenin tek ilacı, keşfidir"*[12]. Diğer yandan profesör, yazar, mühendis Temple Grandin'in keşfettiği sıkıştırma makinesi, nesneyle iç içe yaşadığı sıkışık dünyasından çıkıp nefes almasını olanaklı kılmıştır. Sıkıştırma makinesiyle,

[11] Meraklı okuyucu, Owen Suskind hakkında detaylı bilgi için belgesel niteliğinde biyografik film olan *Life Animated'i* izleyebilir.
[12] E. Laurent, *La bataille de l'autisme. De la clinique à la politique*, Navarrin, Paris, 2012, sf. 65

hayvanların ve bu hayvanlar üzerinde on(u)ları çevreleyen ve yatıştıran varlığıyla kendi otistik zevkini (jouissance) nasıl düzenlediğini ve dünyayla yaşanabilir kıldığını görüyoruz. Ve bunun yanında bize referans olan birçok biyografik kitap, film mevcut: Ben X, Life Animated, The Horse Boy, Temple Grandin, Elle s'appelle Sabine gibi…

Bir karşılaşma…

"Duvarlarda kapılar açmak…"[13]

Xavier, Grasse Saint Antoine Otizm Merkezinde[14] staja başladığım ilk dakikalarda karşılaştığım ilk otizmli özneydi. Bahçede göz göze gelişimizle yanıma *çekilmiş* ve kendi icat ettiği dilden itibaren elimi sıkarak beni selamlamıştı. Şaşırmış, afallamış ve anlam verememiştim doğrusu. Zira bu karşılaşma anına kadar otizmi böyle *öğrenmemiştim.* Ezber bozan bir karşılaşmaydı her karşılaşma gibi. *"Merhaba"* deyişime kendince bakışımın ötesine ulaşmaya çalışan/arayan gözlerle bakıp, gözlerini kırpmıştı birkaç kez üst üste. Kendince selamlamanın dili buydu, zamanla anlayacaktım. Xavier, 30 yaşında, kurumda yatılı olarak kalan, günlük kurum aktivitelerine katılan, sözün alanına girmeyi *reddeden*, bakışla kendi öznelliği ve hikâyesince farklı bir ilişki kuran ve bu bakıştan itibaren de ötekine *çekilen* otizm teşhisi almış bir özneydi. Bakışın Xavier'i Ötekine çeken manyetik bir işlevi vardı. Zaman ilerleyip, staj sorumlumla birlikte Xavier hakkında daha fazla bilgi edindikçe kendisiyle *iletişim kurabilmenin* yollarını aramaya başlayacaktım. Birkaç hafta içerisinde kurumun yaklaşık olarak 300m ilerisinde bulunan evlerden birinin önünde gördüğü mavi bir arabanın içerisine girebilmek için kurumdan kaçmış, evin içerisine girmiş ve garaja kadar ilerleyip arabanın şoför koltuğunun yanına oturmuş; grotesk bir ifadeyle koltukta mıhlanmıştı. Bu olayın ardından hastaneye yatışı yapılmış, ilaçları değiştirilmiş, dozajları artırılmıştı. Gel zaman git zaman ailesinden de öğrendiğimize göre arabalara her şeyden çok merakı, bir *çekimi* vardı. Derken staj sorumlumla birlikte aileden evde sevdiği nesneleri kuruma getirmelerini ve buradan itibaren bir çalışma yürüteceğimizi söyledik. Aile, Xavier'nin istediklerini anlatabildiği, üzerinde ihtiyaçlarını imleyen yapışkanların bulunduğu bir albüm (içerisinde basit ihtiyaçlara göre aile tarafından düzenlenmiş yüklem, özne ve kelimeler "ben acıktım" "tuvalete gideceğim" gibi kelimeleri yan yana getirebileceği, parmağıyla işaret

[13] Ursula K. Le Guin, *Dünyalar Yaratmak*, Notos, 2017, sf. 48.
[14] Grasse Saint Antoine Otizm Merkezi, 2002 yılında Fransa'da açılan; otistik semptomları olan özneleri çeşitli sağaltım imkanlarıyla destekleyen yatılı ve gündüz bakımı evini bünyesinde barındıran bir merkezdir. Bu merkez tüm bu kelimelerin ötesinde, bir "yabancı" olarak iki sene boyunca yabancı bir diyardaki damım olmuştur.

edeceği bir albüm) ve iki araba getirdi. İlk klinik görüşmemizi gerçekleştirebilmemizin yolunu aralamaya başlamıştık bu iki nesneyle birlikte. Biraz Xavier ile birlikte albümü tanıdık; ismi üzerine konuşmaya çalıştık ve "evet" ile "hayır"ın ortak dilini yarattık. Bu süreç içerisinde psikoloğun önerisini[15] zaman zaman tanımıyor, kendince dilini devam ettiriyordu. Bazen göz kontağını kesiyordu ve biz hiçbir şey anlamıyorduk; onun dünyasına ulaşamıyorduk. Zira Öteki'ne açılan dili biliyor, tanıyor; ama bu temsiller zincirinin içerisine girmeyi reddediyordu. Kaç kardeşi olduğunu soruyor, ardından albümü açıyor ve sayısını eliyle gösteriyordu; ama sözcükleri kullanmayı reddediyordu. Biz de aynı kelimeleri kullanmayı bir rafa kaldırıp, her üç (ben, klinisyen ve Xavier) kişinin de birbirini anlayabileceği, seanslara has bir dil geliştirmeyi Xavier'in de onayıyla kararlaştırdık. Bu kararlaştırmanın ardından birkaç kez seansa girmeyi reddetti. İlerleyen haftalarda kararlaştırdığımız gün ve saatte özel eğitimciyle birlikte seansına geldi ve kaldığımız yerden çalışmamıza devam ettik. Araba ve zekâ oyunu, Xavier için hem Öteki'yle birlikte aynı düzlemde buluşup, söz üretebilecekleri bir alan hem de Xavier'in Öteki'ne olan konumlanışını gösteren bir anahtardı: *"Biliyorum ki oradasın, karşımdasın. Seni duyuyorum, anlıyorum ve görüyorum; ama senin kullandığın dile girmek ya da girmemek ise benim seçimim."*. Peki o halde, her bir öznenin seçiminden itibaren ne yapacağız?

Görüşmelerimiz haftada bir gün, yaklaşık olarak 20 dakika sürüyordu; ama her bir görüşme bana çok daha uzun, yoğun geliyor ve sıkışık bir dünyanın izini sürerken buluyordum kendimi. Xavier ile yapılan çalışma, dilin olmadığı gerçek (réel) [16] bir alanda arzuyu, sesi, dili özneden itibaren doğurtmaya çalışmaktı. Xavier'yi zorlamadan, öznelliğini, ritmini, ona yönelttiğimiz çağrıları reddetmeleri ve çağrılara yanıt vermek istemeyişini göz önünde bulundurarak, anlayarak ve karşılayarak… Öteki'nin varlığının klinikte baskın ya da fazla varoluşu onun için kaygı verici olabilirdi, bu nedenden dolayı onun ritmini göz önünde bulundurarak çalışmalarımızı ilerletmeye devam ettik. Fotoğraf albümü ve arabalar bizim için medyatör/ aracı nesneler; duvarlarda kendisiyle birlikte açtığımız kapılardı. Nesnenin içine

[15] Örneğin bazı görüşmelerde şekillerin (özellikle arabalardan oluşan) boyutlarına göre yerleştirildiği bir zekâ oyunu oynarken doğru yeri bildiği halde parçaları yanlış yere koyuyor ve psikoloğun müdahalesini bekliyordu. Psikolog müdahale ettiği anda oyundaki pozisyonunu değiştirmeyeceği konusunda ısrar ediyordu. Bu ısrardan itibaren, biz de oyuna göre pozisyonunu belirleyişini kendi "seçim"ine bırakıyorduk. Yanlış yere koymasının bir önemi yoktu; elindeki parçayı yanlış bir yere konumladığını bildiği halde grotesk ifadeyle gözlerini hızlıca kırparak bizim sözümüzü tanımayışının bir önemi vardı.

[16] Lacancı bir kavram olarak gerçek/réel, özne tarafından kavranıp, anlamlandırılması imkânsız olanı işaret eder. Diğer bir ifadeyle gerçek, Lacan'ın XIV *La logique du fantasme/fantezinin/düşlemin mantığı seminerinde* ifade ettiği gibi *"cette formule de l'impossible, c'est le Réel"* "imkansızın formülü, Gerçektir."; simgeselleşmeye direnendir.

girebildiği ve girdiği yerden itibaren Öteki'nin sözüne yer verip, aynı yerde bulunabilmenin alanıydı araba ve albüm. Özellikle de araba gösterenini (signifiant) kullanarak oynadığımız oyunlar. Görüşmeler, Öteki ile olan ilişkisinde konumlanışı ve konumlanmak istemeyişinin görünürlüğü açısından bizim için oldukça yoğun bir klinik anlam ifade ediyordu.

Otistik nesnelerden ve A. Di Ciaccia'nın *"yumuşakça zorlama"/"doux forçage"* olarak kavramsallaştırdığı bu iki noktadan itibaren, klinik çalışma özne için yapılandırıcı bir çalışmaya evriliyor. Myriam Perri *"La force d'une nomination/Bir isimlendirmenin zorluğu"* adlı makalesinde, hipotez olarak yumuşak zorlamanın/soft forcing klinik kürde belirleyici ve ilerlemeyi sağlayan anahtar bir nokta olduğunu belirtiyor.[17] Otizm kliniğinde, klinisyenin nazik *"yumuşak zorlaması"nın* aynı zamanda klinisyenin kendi arzusuyla da ilişkili olduğu söylenebilir. Çalışma sırasınca klinisyenin arzusu ve aktarımı, yumuşak zorlama biçimiyle, otistik bilginin öğreniminde, karşılaştığı yeni bir dile uyum sağlamada, her öznenin kendine has referansını karşılayışta ve bunlardan itibaren otizmli öznenin kendi buluşlarını yaratmasında önemli bir anahtar görevi görecektir. Bizi anne-çocuk arasındaki ilişkide yeni doğanın annenin arzusunda ve gerçekliğinde nasıl konumlandığına gönderen bir meseledir de aynı zamanda. Yürüyebilmesi için destek olmak, cesaretlendirmek, yanında olmak, eşlik etmek gibi… Yeri geldiğinde de *"haydi bakalım"* larla onun ritmine kulak kesilerek, saygı duyarak onu yavaş yavaş, nezaketle bahsettiğim bağlamdan itibaren cesaretlendirerek "itmek" gibi. Ama her zaman ve her zaman bünyesinde bir *saygı mesafesini*[18] barındırarak. Nesne ve öznenin ayrımından bahsedilmediği bu yapılanışta, bir "kıyı" yaratmak, doğurmak için kullandığımız hep bir nezaketi bünyesinde barındıran "yumuşak zorlama" kavramı, otizm bağlamında belki de Alain Didier Weill'in ifade ettiği gibi öznel ifadenin, ruhsal gerçekliğin belirişini ifade eden *"doğması- ortaya çıkması üzerine itmek"/"pousse à advenir"* ifadesiyle birlikte düşünüp, tartışılabilir. Tıpkı yerin ve göğün ayrılmadığı kozmolojilerde tan yerinin ağararak yer küreye ışığıyla bir kıyı, sınır yaratması gibi belki de.. Hipotetik olarak tartışmaya ve düşünmeye açtığım belki de bir *fiat lux* anı.

Tüm bu bilgiler eşliğinde otizm kliniği, bir kıyı, bir sınır ve bir eksiklik kliniğidir de aynı zamanda: klinisyenin arzusunun klinikteki önemi ve bu adrese referansla da otizmli öznenin Öteki'ye neyi, nasıl duyurmak istediğinin kliniğidir. Emmanuelle Borgnis-Desbordes, otizmli özneyle karşılaşmanın spesifik ve huzursuz edici oluşundan; Lacancı

[17] Myriam, P., Le force d'une nomination, in: *Affinity Therapy*, Presses universitaires de Rennes.

[18] Özge Soysal'ın *Çevrimiçi Söyleşiler, Diyaloglar* söyleşinde pandemi sürecinde sosyal medyada çokça yankı bulan "sosyal mesafe" cümlesine karşılık ifade ettiği "saygı mesafesi"ne atıfta bulunan önemli bir noktadır. Zira toplumsal ilişkilerimizi tekrardan oluşturabilmek için insan en temelde neye ihtiyaç duyar ki? Saygı mesafesi..

anlamda, her şeyden önce gerçek'le karşılaşmayı barındıran bir klinik oluşundan söz eder ve gerçekle karşılaşmanın tek koşulunun da klinisyenin arzusu olduğunun altını çizer.[19] Klinisyen, eksikli ve arzulayan bir özne olarak kendi semptomundan ve dünya ile ilişkisinden itibaren çalışmada konumlanır. Lefort'a göre klinisyen "yeterince dayanıklı/suffisament solide" olmalıdır. Bunun anlamı, otizmli öznenin klinisyene yönelik fiziksel eyleminden ziyade, sessizlik ya da yoğun çığlık anlarının kesifliğine dayanıklılığına ve bu çığlıklarla ne yapılacağına dair yaratıcılığı işaret eden noktaların önemidir. Klinisyenin arzusu ve otizmli öznenin daveti ile kurulan terapötik alan, aktarım, otizmli özne için kaygısına bir kıyı oluşturabilmesini ve Öteki'nin talebiyle ilişkide olabilmesini mümkün kılar.

O halde, otizmli özneyle yapılan çalışma, onun için eksikli bir özne ve bir Öteki[20] olarak gösteren hazinesi konumunda kalabilmeyi, öznelliğine yer açıp ve bu etik ilkeden itibaren de otizmli öznede bir hafıza inşa etmeyi içerir.

Sonuçtan ziyade bir başlangıç…

"Otizmliler, onlarla ilgilenirken söylediklerimizi dediğimiz gibi duymazlar […] Ama son kertede, elbette ki onlara söyleyecek bir şey vardır."[21]

Anlatım denilen şey, söylemin kurucu yapı taşlarından biridir. Anlatı ve anlatım özneyi bir gösteren zincirine bağlar ve çevresel sınırlardan, unsurlardan itibaren öznenin Öteki'ne verdiği yanıtı imler.

Özne yapısı ne olursa olsun, kültürel, tarihsel, siyasi ve ekonomik bağlamdan bağımsız değildir. Söylemin bu anlamda kurucu, düzenleyici bir işlevi vardır. Lacancı anlamda söylemi hem öznelliğin hem de toplumsal bağın bir düzenleyicisi ve yapılandırıcısı olarak ele aldığımızda, ruhsal gerçekliğin buradan bağımsız oluşmadığını söyleyebiliriz. Belki de bir diğer tartışma konusu olarak, ruhsal gerçekliğin belirişinde ve *"hastalıkların", "engel durumları"*nın tanımlanışında ve sağaltım çalışmalarında Foucaultcu ve Lacancı anlamda

---

[19] Borgnis-Desbordes, E., Autisme, transfert et inventions subjectives... in *L'autiste, le double et ses objets,* Presses Universitaires de Rennes, 2009, sf.104.

[20] Büyük Öteki, çünkü klinisyen çalıştığı otizmli özneye yeri geldiğinde kendi ruhsallığından, kendi sözcüklerinden emanetler veriyor…

[21] « les autistes n'arrivent pas à entendre ce qu'on a à leur dire en tant qu'on s'occupe d'eux […] Mais enfin, il y a sûrement quelque chose à leur dire »
Lacan, J., *Conférence à Genève sur le symptôme*, in Bloc-Notes de la psychanalyse, n°5, op.cit., sf.17

hastaneler, devlete bağlı kurumlar ve mimari organizasyonları analiz etmek ve anlamlarını kazmamız gerekecektir. Bu hassasiyetten hareketle, otizmli öznelerle çalışırken alan çalışmacılarının bakışını *"orada bir özne var"* gerçeğine çevirmenin önemini vurgulamak anahtar bir nokta olarak karşımıza çıkıyor. Bunun yanında kaçınılmaz bir nokta olarak *"zekâ geriliği"*, *"otizm"* gibi teşhislerin bir *engel durumu* oluşunu yapıbozuma uğratıp, düşünmeyi, tartışmayı ve diyalog halinde olmayı özel eğitimcilerle birlikte kliniğin alanına taşımanın gerekliliğini hissediyor ve savunuyorum. Buradan itibaren öznellik üzerine çalışmak, otizmli özneleri söylemin içerisinde toplumsal bağda yer alan ve Öteki'ye dair kendine has cevabı, konumlanışı olan özneler olarak duymak; toplumsal bağın *toplum-dışı, vahşi çocuk* özneleri olarak varsaymak yerine her şekilde yapılandırıcı olan bir işleyişin içerisinde bulunmasına eşlik etmek büyük önem taşıyor. Kendi öznel yaratımıyla/keşfiyle (invention) açtığı kapıdan ve kendi davetinden (invitation) itibaren..

Otizmli öznelerle çalışırken güncel uygulamalarda, çoğu farklı alan çalışmacılarının söyleminde sıkça duymaktayız ki "takıntı" olarak adlandırılan "gereksiz ve anlamsız" bulunan öznel yaratım, buluş ve çözümler tümgüçlü bir konumlanışla otizmli özneden "koparılmakta" ve bu durum özneyi uzuvsuzlaştırmakta, nefessiz bırakmaktadır. Bir çok otizmli özne başta etik, kapsayıcı, karşılayıcı bir dinleyiş ile keşfi/yaratımı ile birlikte hikâyesini bir aktarım ilişkisi içerisinde nakış gibi işleyebilmekte; kendi yapısında öznel sorumluluğunca ilerlemenin mümkün olduğunu örneklemekte ve ifade etmektedir. Otizmli, otizm hakları savunucusu Jim Sinclair, otizm yapısını anlatırken "kişinin 'kabuğuna' sıkıştığı bir durum" olmadığının altını çizer. Sözlerine, otizm teşhisinin arkasında bir anda beliriverecek "normal" bir çocuğun olmayışını vurgulayarak; otizmi bir varoluş biçimi olarak ele alır. Bu varoluş biçiminde öznenin otizminden ayrılması mümkün değildir[22]. Yaygın söylemde altının çizildiği "mezuniyet" hali bir kez daha Sinclair'in sözlerinde belirdiği gibi nâmümkündür; kimse otizmden "mezun olmaz". Terapötik süreç otizmli özneden yapısını tümgüçlü bir düşlem ile değiştirebilmeyi arzulamadan; onunla birlikte yaşamasını sağlamasına eşlik eder. Bu süreçte eksikli ve arzulayan bir özne olarak klinisyen, konumundan itibaren otizmli özneye yerleşebileceği *"başka bir alan"* sunar; yeri geldiğinde kendi sözcüklerini özneye ödünç verir ve buluşlarına/yaratımlarına eşlik eder. Kimi zaman ise yumuşak zorlama ile bu yaratımların doğacağı kanalların izini sürer, hep bir *saygı mesafesi*nde bulunarak. Her bir karşılaşma bu anlamda bir diğerinden farklı ve öznel semptomlar ile birbirinden farklılaşır; bu

[22] Sinclair J., « Ne nous pleurez pas », *Autism Network International, Our Voice*, Sayı 1, Numara 3, 1993.

nokta da klinisyeni her karşılaşmanın sürprizini ve buradan hareketle evrilecek ve yaratılacak yeni çalışma yollarını etik bir anlayışla teslim eder.

Otizmli öznelerle yapılan, kendine has farklı dinamikler taşıyan her bir klinik görüşmenin duyurduğu; otizm kliniğinin tipik ve genellenebilir bir *otizm* indirgemeciliğinden uzak durulması etiğidir. Zira psikanaliz, otizmli öznenin kendi öznelliğinden, hikâyesinden ve kendi yaratımından/keşfinden itibaren dinlenmesi gerekliliğinin altını çizer. Bu anlamda, otizmli özne bu soluklandırıcı keşfinden itibaren sözünü Öteki'ye açacak, kendi zevkini (jouissance) sınırlayacak ve bu zevkine (jouissance) ilerleyebileceği bir dere yatağı çizebilecek, böylelikle Öteki'nin alanında kendi yanıtından itibaren *"sorumluluğu olan"* bir özne olarak yer alabilecektir. Öznenin Öteki'ne ulaşmak ve kendi dünyasında, zevkinde (jouissance) delik açmak ve bu zevki (jouissance) sınırlamak adına da yarattığı öznel keşifleri, buluşları (ki bunlar video oyunları, yanından ayırmadığı oyuncak, dergi, film, çatal, defter, fotoğraf vb. gibi kişiye göre değişkenlik gösteren nesnelerdir. Bu nesneler özneyi kendi *"anlaşılmaz seçim"* inden itibaren Öteki'ye açan bir köprüdür) saygıyla dinlemeli ve öznenin kendi hikâyesinden itibaren duymalıdır. Bahsettiğimiz bu otistik nesneler hem öznenin kendisine hem de Öteki'ne yaklaşmasını ve sosyal bağın içerisine yerleşmesini olanaklı kılar. Seçilen nesne, öznenin dünya üzerindeki konumlanışının öznel bir uzlaşımıdır. Bu nesne üzerinde öznenin kendi sözü mevcuttur; kendi zevkini (jouissance) sınırladığı, delik açtığı ve bu zevki (jouissance) yaşanır kılabildiği bir öneme sahiptir. Tıpkı güncel olarak takip ettiğim otizmli bir danışanımın her seferinde kağıda boyayı *taşırması* (kendi ifadesi), taşmakta olan, gürül gürül akan bir deniz çizmesi; ama her seferinde denize bir deniz kıran yerleştirmesi gibi.. Bir sınır, bir kıyı.. Velhasıl, öznenin kendi keşfinin nefes aldırıcı bir yanı ve ruhsal anlamda bir boşaltım işlevi, dahası bu boşaltımdan itibaren de bu boşluğa daha "uzlaşmacı" bir şekilde yerleşmesini olanaklı kılan bir anlamı vardır. Nesnenin, ki daha çok otistik nesnelerden bahsediyoruz, otizmdeki işlevi ise pek tabii başka bir yazının konusudur..

Tüm bu noktalardan itibaren, otizmli öznenin rehabilitasyon merkezlerinde salt özel eğitime ve teşhise indirgenmiş "sağaltıcı" uygulamalara maruz kalışına; kendi ülkemdeki yaygın davranışçı otizm uygulamalarına ve DSM'ye eleştiri getirerek, psikanalitik duyuş ve referansla otizmli öznenin seçtiği nesne ile kurduğu ilişkiyi ve otizmli özneyle Descartes'in *"düşünüyorum o halde varım"* ından; Lacan'ın da ilerleyen zamanlarda bu formülü tekrardan ele alarak dokuyacağı *"olmadığımı düşündüğüm yerdeyim; yani düşünmediğim yerde*

bulunmaktayım"[23] cümlesinden yola çıkarak çalışmanın, yani "orada bir özne var"ın imlenişinin ve aktarımının klinik çalışmada kurulan ilişkideki işlevsel değerini anlatmanın, anlamanın ve tartışmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Zira tıbbi ve ruh sağlığı alanlarındaki bu sınıflandırıcı, kategorize ederek nefessiz, kapalı (hermétique) bir etiketin içerisine *kapatılmış* zekâ geriliği, otizm gibi teşhisler öznelliğin adının anılmadığı bir yazgıyla baş başa kalmıştır. Bu yazgının tezahürü olan *"sadece bir otistik"* fikrini, alan çalışmacıları ve teşhisin özneleri ile birlikte öznellik odaklı *"otizmli olmanın yanında bir hikâyenin ve söylemin bir parçası"* na evirmek mümkün. Yani anlaşılmaz, havasız, sızdırmayan (hérmetique) gösterenini, bir açılım olarak söylemin, anlamın alanına (kimi zaman da pek tabii anlamın olmadığı o yere), "yorumsal" (herméneutique) gösterenine açmak, dönüştürmek mümkün.. Alan çalışmacılarını otizm ve zeka geriliğinin bilindik kemikleşmiş anlamlarının yapı bozumsal bir sürece tabii tutulması gerekliliğine davet ederek ve liberal söylem uygulamalarından ayrışarak her bir öznenin dünyaya farklılık gösteren biricik konumundan itibaren her bir karşılaşma için yeni bir çalışma praxisini otizmli öznenin ritminden itibaren tekrar ve tekrar keşfederek. Jim Sinclair'in ailelere, psikoeğitimcilere ve klinisyenlere yönelttiği gibi; *"Otizmli kişilere saygıyla, önyargısız yaklaştığınızda ve kendinizi yeni şeyler öğrenmeye açtığınızda hiç hayalet etmediğiniz bir dünya ile karşılaşacaksınız."*[24]

Bir "pencere" olarak otizmli öznenin kendi keşfinden (invention), davetinden (invitation) itibaren *kıyı*larına hiç bitmeyecek uzun bir öğrenme ve paylaşma yolculuğuna çıkmak üzere…

Düşünmek ve tartışmak üzere…

Kapitalist söylemin ruh sağlığı alanındaki yansımalarına ve uygulamalarına karşıt olarak otizmli özne, bize keşfin ve yeni çalışma şekillerinin tekrardan düşünülmesi ve üretilmesi hususunda kendini çok gerçekçi bir yerden duyuruyor. İlaveten, psikanalitik yönelimli kliniğin otizmli özneler ile ilgili ve onlarla birlikte diyeceği çok fazla yeni söz var; ilkin her birinin kendi biricikliğiyle, kendilerinden ve getirdikleri nesneden ele alınması gerektiği etiği gibi. Kendilerinden beri, kendilerinden itibaren…

---

[23] **«** *Je pense où je ne suis pas, donc je suis où je ne pense pas. »* Jacques Lacan.

[24] Sinclair J. Don't mourn for us. Autism Network International, *Our voice*, 1993. veya http://web.syr.edu/%7Ejisincla/dontmourn.htm

O halde dünyanın genelinde gelişen, değişen ve dönüşen teknolojik gelişmelerle birlikte otizm, zekâ geriliği gibi “engel” durumu ile etiketlenen, indirgenen, temsil edilen öznenin DSM, davranışçı metodlar, bilişsel ve nörolojik kriterlerce değerlendirildiğini ve her bir otizmli öznenin hikâyesine kulak tıkandığını görüyoruz. O halde, kapitalist söylemde öznelliğin kendisini bahsettiğimiz karşıtlıklar anlamında hem oldukça siyasi hem de bir o kadar sancılı bir yerden duyurduğunu ileri sürebilir miyiz? Ve elbette bitirirken kaçınılmaz olarak, öznelliğin etiğini öncelikle var saymamızın, duymamızın ve tartışabilmemizin günümüz toplumundaki koşulları nelerdir ve öznelliği korumak ve kurtarmak anlamında nasıl “etik” bir mücadele verilebilir?